

ΘΕΩΡΙΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Η θεωρία της τομεακής διάρθρωσης (sector theory)

- Η αύξηση του κατά κεφαλή εισοδήματος συνδέεται με τη μείωση των παραγωγικών πόρων που απασχολούνται **στον αγροτικό τομέα** και με την αύξηση της απασχόλησης στο **βιομηχανικό** (δευτερογενή) τομέα και τον **τομέα των υπηρεσιών** (τριτογενή τομέα).
- Ο ρυθμός της **μετατόπισης των παραγωγικών πόρων** μεταξύ των τομέων της οικονομίας θεωρείται ως κύριος προσδιοριστικός παράγοντας της οικονομικής ανάπτυξης.
- Η **εισοδηματική ελαστικότητα** της ζήτησης αγαθών και υπηρεσιών που προσφέρονται από τον δευτερογενή και τον τριτογενή τομέα είναι **μεγαλύτερη** εκείνης των αγαθών και υπηρεσιών που προσφέρονται από τον πρωτογενή τομέα.
- Ο δευτερογενής και ο τριτογενής τομέας εμφανίζουν μεγαλύτερη αύξηση της **παραγωγικότητας** σε σχέση με τον πρωτογενή, επειδή υπάρχει μια αναλογική σχέση μεταξύ της αυξανόμενης ζήτησης και της αύξησης της παραγωγικότητας λόγω των οικονομιών κλίμακας.

Μειονεκτήματα

- Η μετατόπιση των πόρων από τον πρωτογενή προς το δευτερογενή και τριτογενή τομέα **δεν θεωρείται πλέον δεδομένη**.
- Δεν είναι σαφές ότι οι μετατοπίσεις των παραγωγικών συντελεστών σημαίνουν απαραίτητα μετατοπίσεις από τους **χαμηλής παραγωγικότητας** προς τους **υψηλής παραγωγικότητας** τομείς.
- Οι **μεταβολές στην παραγωγικότητα** συνδέονται κυρίως με τις οικονομίες κλίμακας, την τεχνολογία και τις καινοτομίες και δεν υφίσταται λόγος, ώστε μεγάλη εισοδηματική ελαστικότητα της ζήτησης και υψηλός ρυθμός αύξησης της παραγωγικότητας να συμβαδίζουν.
- Η θεωρία **δεν ερευνά τα αίτια** της ανάπτυξης, απλά **περιγράφει** τη διαδικασία της ανάπτυξης
- **Παρόλα αυτά**, η θεωρία αποτελεί την αφετηρία της κλαδικής ανάλυσης της περιφερειακής ανάπτυξης, ενώ είναι δυνατή η περαιτέρω βελτίωση της

Οι δυϊστικές θεωρίες (regional dualism theories)

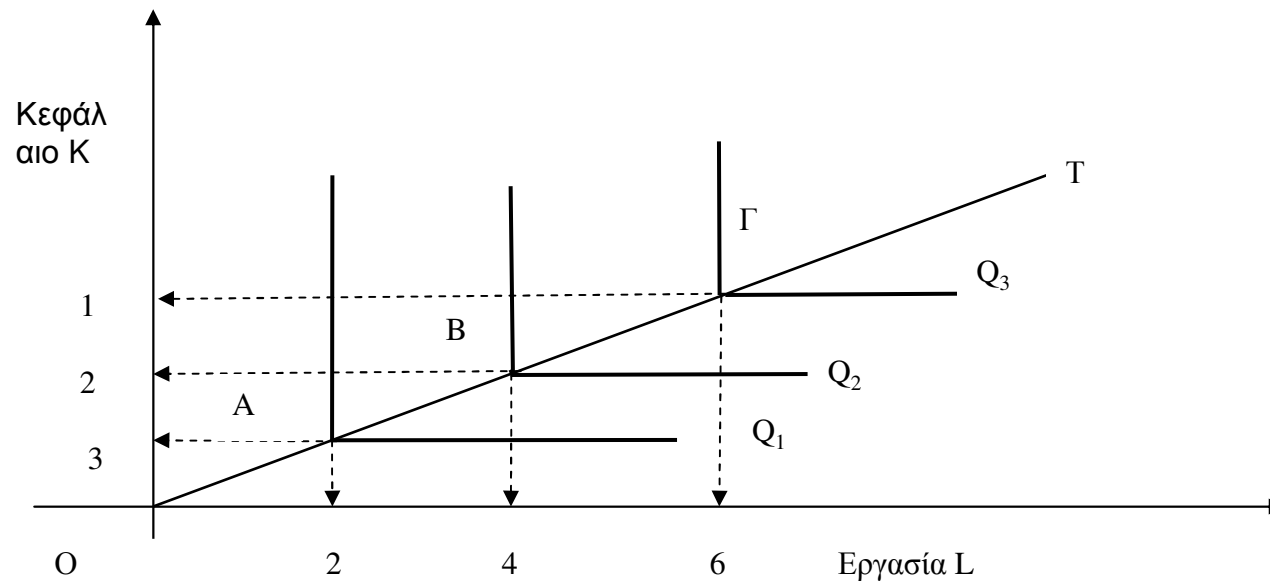
- Στις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες συνυπάρχουν 2 ανομοιογενείς παραγωγικοί τομείς:
- (α) Ο **σύγχρονος, καπιταλιστικός, τεχνολογικά αναπτυγμένος** τομέας, ο οποίος περιλαμβάνει **βιομηχανίες έντασης κεφαλαίου** και αγροτικό τομέα που χρησιμοποιεί εντατικές διαδικασίες παραγωγής με μεγάλο καταμερισμό της εργασίας, έχει μικρό αριθμό οικονομικών μονάδων και αποφέρει τελικά μεγαλύτερο κατά κεφαλήν εισόδημα, αφού αυξάνει την αμοιβή της εργασίας με τεχνολογική πρόοδο και την αμοιβή του κεφαλαίου
- (β) Ο **παραδοσιακός και τεχνολογικά υπανάπτυκτος**, αποτελείται από μικρού μεγέθους **αγροτικές, χειροποίητες και επιχειρήσεις εμπορίου**, είναι υψηλού βαθμού έντασης εργασίας, μικρού βαθμού έντασης κεφαλαίου, με μικρό καταμερισμό εργασίας, έχει μεγαλύτερη διασπορά, και έχει αναλογικά μεγαλύτερη συμμετοχή της εργασίας στο τελικό του προϊόν.
- Η ανάπτυξη θα επέλθει με τον περιορισμό του παραδοσιακού και την **επέκταση του σύγχρονου τομέα**. Με την ανάπτυξη του καπιταλισμού, οι αξίες και η τεχνολογία του σύγχρονου τομέα θα διαχυθούν και στον παραδοσιακό, θα δυναμώσουν οι δεσμοί ανάμεσα στους δύο τομείς.

Μορφές διϊσμού

- (α) **Λειτουργικός διϊσμός**: Η ύπαρξη ενός αναπτυγμένου παραγωγικού τομέα (βιομηχανίες) και ενός υποανάπτυκτου τομέα (γεωργία και τον πρωτογενή τομέα)
- (β) **Κοινωνικός διϊσμός**: Ύπαρξη δυο βασικών κοινωνικών τάξεων, την αυτόχθονη ή απομονωμένη (παραδοσιακή) και την σύγχρονη κοινωνική τάξη.
- (γ) **Εδαφικός διϊσμός**: θεωρία έλλειψης – αφθονίας πόρων.

■ (δ) Τεχνολογικός δειξίμος:

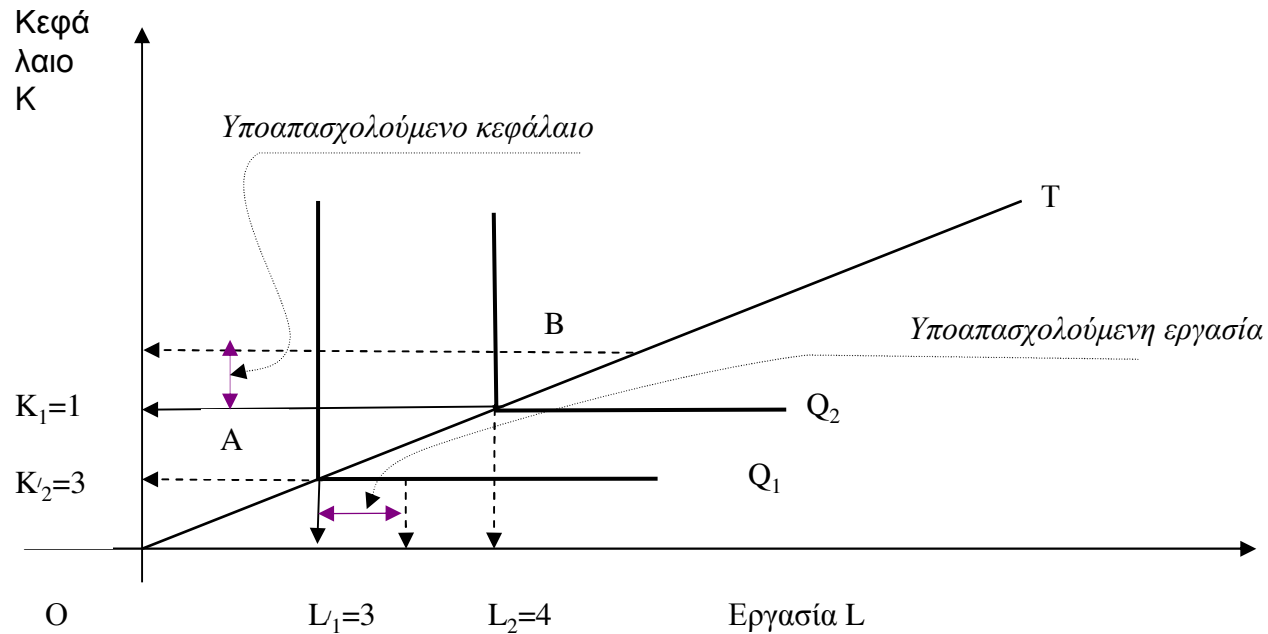

Συνδυασμός παραγωγικών συντελεστών με ένα επίπεδο τεχνολογίας και σταθερές αναλογίες

Οι αναλογίες κεφαλαίου K και εργασίας L που χρησιμοποιούνται για κάθε επίπεδο παραγωγής ενός αγαθού είναι σταθερές.

- Χρησιμοποιείται **1 τεχνολογία** και ο λόγος **K/L είναι σταθερός** για κάθε επίπεδο παραγωγής Q. Έτσι, για την παραγωγή των ποσοτήτων Q₁, Q₂ και Q₃ απαιτείται σε μονάδες κεφάλαιο K₁=1, K₂=2 και K₃=3, και αντίστοιχη εργασία L₁=2, L₂=4 και L₃=6 μονάδες

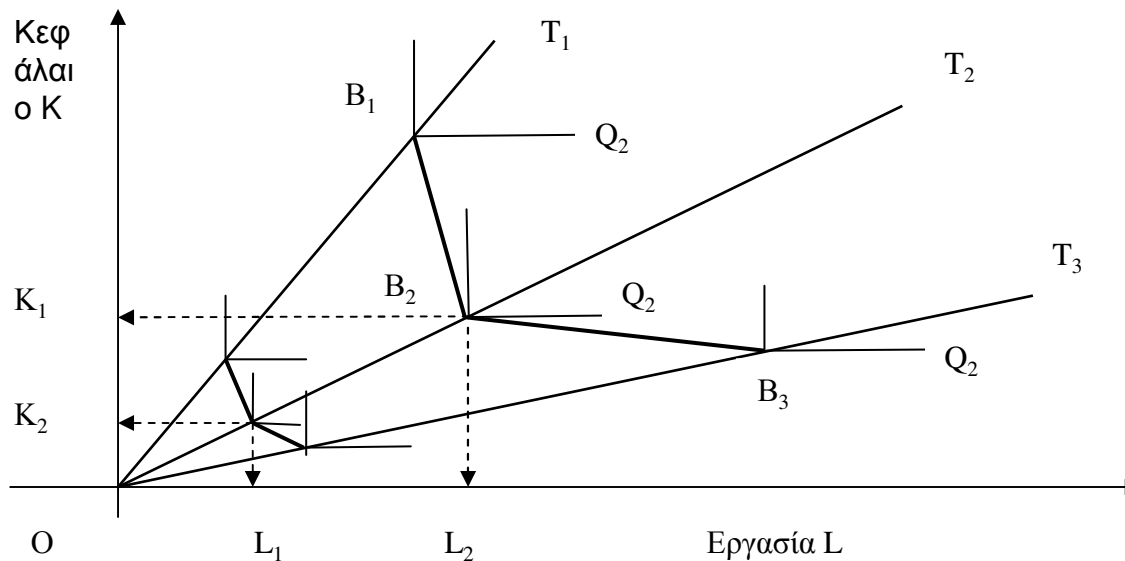
- Αν η κλίση της γραμμής $OT=1/2$, διατίθεται κεφάλαιο $K_1=1$ μονάδα και εργασία $L_1=3$ μονάδες. Ο λόγος $K_1/L_1 = 1/3 < 1/2$ και θα περισσεύει εργασία ίση με 1 μονάδα,

Συνδυασμός παραγωγικών συντελεστών με ένα επίπεδο τεχνολογίας και κλίση $OT \neq K/L$

Όταν οι συντελεστές παραγωγής που διατίθενται δεν βρίσκονται σε αναλογίες ίσες με το σταθερό λόγο K/L τότε θα υπάρξει υποαπασχόληση ενός συντελεστή.

- Εάν οι **τεχνολογίες είναι 3** - γραμμές OT_1 , OT_2 και OT_3 - για να παράγουμε 1 ποσότητα προϊόντος Q_2 , επιλέγουμε ένα από τους συνδυασμούς B_1 , B_2 και B_3 , και επίσης, κάποιον συνδυασμό K και L κινούμενοι επί της τεθλασμένης γραμμής B_1 - B_2 - B_3 .
- Εάν επιλέξουμε **ένα σημείο επί της B_1B_2** χρησιμοποιούμε την τεχνολογία T_1 και την T_2 σε διαφορετικούς συνδυασμούς, έτσι ώστε να επιτύχουμε την πλήρη απασχόληση των παραγωγικών συντελεστών που διατίθενται. Κινούμενοι εντός της περιοχής T_1OT_2 διασφαλίζουμε πλήρη απασχόληση των παραγωγικών συντελεστών

Συνδυασμός παραγωγικών συντελεστών με ένα τρία επίπεδα τεχνολογίας και σταθερές αναλογίες

Στην περίπτωση αυτή υπάρχει η δυνατότητα χρησιμοποίησης διάφορων συνδυασμών παραγωγικών συντελεστών με συνδυασμούς τεχνικών μεθόδων

- Σύμφωνα με τη θεωρία του τεχνολογικού δυϊσμού, οι λιγότερο αναπτυγμένες χώρες διαθέτουν δυο διαφορετικούς τομείς παραγωγής, τον **παραδοσιακό** και τον **αναπτυγμένο**.
- Ο **παραδοσιακός τομέας** χρησιμοποιεί διαφορετικές συναρτήσεις παραγωγής σε σχέση με τον αναπτυγμένο και λίγες επιλογές στις τεχνικές παραγωγής, με αποτέλεσμα τη δημιουργία πλεονάσματος εργασίας.
- Ο **παραδοσιακός τομέας** ασχολείται κυρίως με τη γεωργία και τη μικρή βιοτεχνία, χαρακτηρίζονταν από ένταση εργασίας με μεγάλη ελαστικότητα στη χρήση των συντελεστών παραγωγής.
- Ο **αναπτυγμένος τομέας** είναι έντασης κεφαλαίου, με παραγωγή που χρησιμοποιεί σταθερούς τεχνολογικούς συντελεστές και είναι περιορισμένος ο βαθμός υποκατάστασης του ενός συντελεστή από τον άλλο.
- Ο **αναπτυγμένος τομέας** δεν έχει τη δυνατότητα να δημιουργήσει τόσες θέσεις εργασίας όσες πλεονάζουν, με αποτέλεσμα να εντείνεται το πρόβλημα της ανεργίας και αδυναμίας για απασχόληση της πλεονάζουσας εργασίας και λόγω των διαφορετικών συναρτήσεων παραγωγής μεταξύ του σύγχρονου και του παραδοσιακού τομέα.

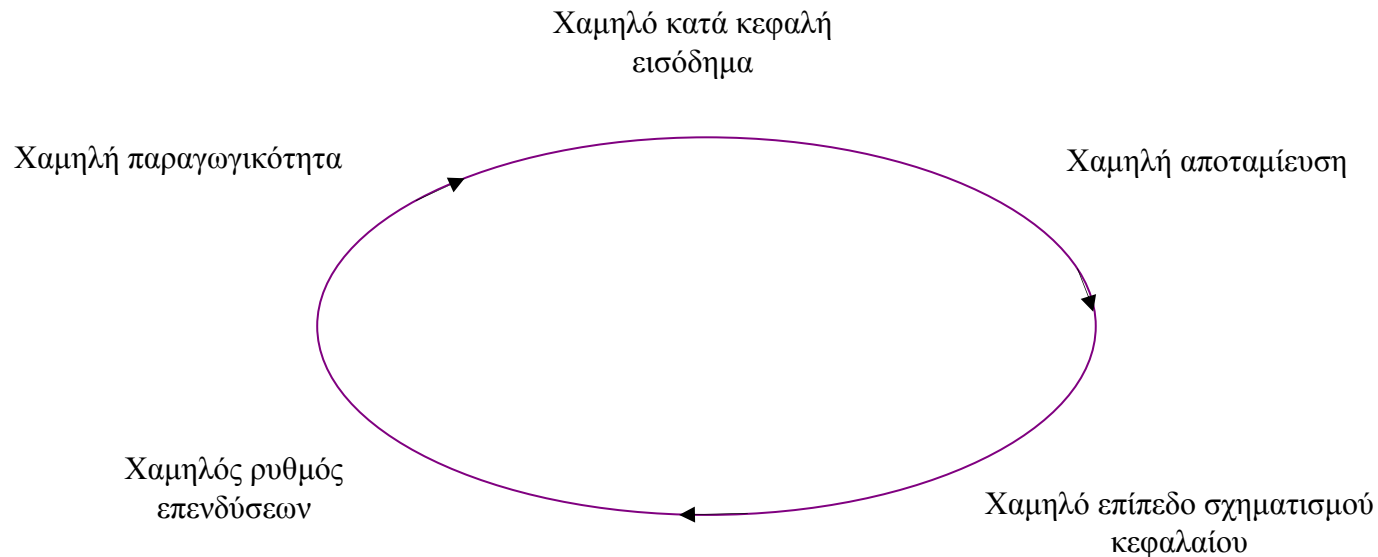

Οι θεωρίες των φαύλων κύκλων (vicious circle theories)

- Είχαν ως αναφορά την ανάπτυξη χωρών του «**Τρίτου Κόσμου**» και την εκβιομηχάνιση των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών της Νότιας Ευρώπης.
- Εκτιμούν ότι **προϋπόθεση** για την οικονομική ανάπτυξη είναι η **διάθεση κεφαλαίων**, το οποίο παράγεται, όταν σε μια περιφέρεια ή μια χώρα το επίπεδο του εισοδήματος είναι υψηλό.
- Το **χαμηλό εισόδημα** δημιουργεί τις προϋποθέσεις για τη διαίωνιση του σύμφωνα με τον φαύλο κύκλο ή τον κύκλο της φτώχειας.
- Μια συνεισφορά είναι του **Rosenstein – Rodan**, που ασχολήθηκε με τα προβλήματα εκβιομηχάνισης της Αν. και Ν. Ευρώπης και υποστήριξε τη **μαζική βιομηχανική ανάπτυξη**, αφού ήταν η μόνη οδός για την ανάπτυξη των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών.
- Διατύπωσε το επιχείρημα της «**μεγάλης ώθησης**» ως προϋπόθεση για την οικονομική ανάπτυξη των υποανάπτυκτων περιοχών που χαρακτηρίζονται από χαμηλά εισοδήματα, ανεργία και υποαπασχόληση στη γεωργία, ενώ η αγοραστική τους δύναμη είναι περιορισμένη.

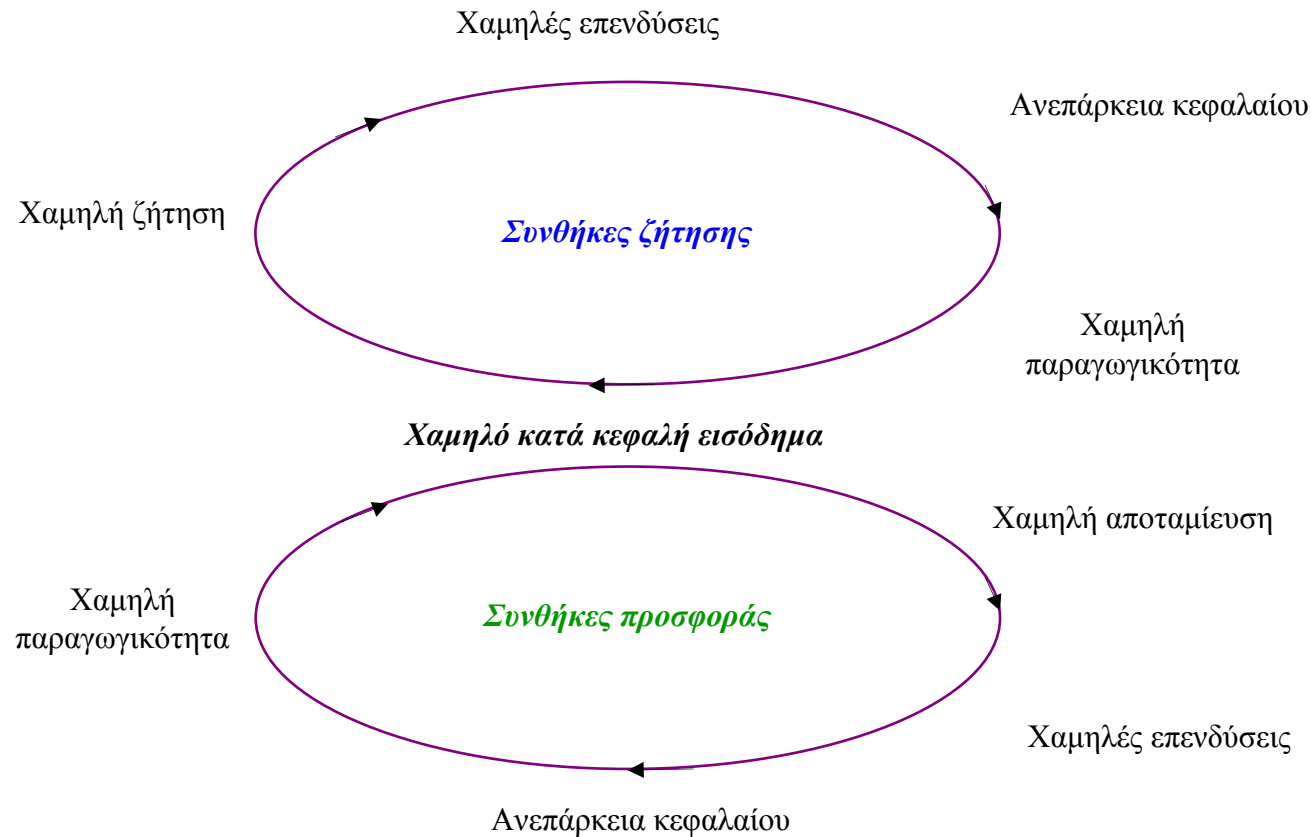
Ο φαύλος κύκλος της φτώχειας

- Απαιτείται μια «**κρίσιμη μάζα**» επενδυτικών πρωτοβουλιών με κρατική υποστήριξη, για να τεθεί μια περιφέρεια σε τροχιά **αυτοτροφοδοτούμενης ανάπτυξης**, κάτι που δεν μπορεί να συμβεί στις υποανάπτυκτες χώρες που δεν διαθέτουν τα απαιτούμενα αρχικά κεφάλαια.

Το χαμηλό εισόδημα δημιουργεί ένα «κύκλο ελλείψεων» σε διάφορα οικονομικά μεγέθη που δεν επιτρέπει μια περιοχή να αναπτυχθεί.

Ο φαύλος κύκλος του κεφαλαίου

Οι φαύλοι κύκλοι μπορούν να θεωρηθούν τόσο από την «πλευρά της ζήτησης» όσο και από την «πλευρά της προσφοράς».

- Ο Nurkse (1953), υποστήριξε ότι το πρόβλημα ανάπτυξης των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών επιδεινώνονταν από την τάση των πλουσίων να **αντιγράφουν τα καταναλωτικά πρότυπα** των βιομηχανικών χωρών.
- Οι προϋποθέσεις για την αποδέσμευση από τους κύκλους της φτώχειας είναι η **θεσμοθέτηση ισχυρών κινήτρων** για επενδύσεις παράλληλα με την ενεργοποίηση των αποθεματικών κεφαλαίων.
- Αυτό απαιτεί την **παρέμβαση του κράτους**, το οποίο θα πρέπει να σχεδιάσει και υποστηρίξει μεγάλα επενδυτικά προγράμματα, να επιδιώξει την αξιοποίηση των υπάρχουσών πλουτοπαραγωγικών πηγών και εκμεταλλευτεί τη ξένη οικονομική βοήθεια.
- Κατά τον **Higgins** (1956) «..ο δρόμος προς την ανάπτυξη είναι στρωμένος με **φαύλους κύκλους**..» (.. “*the road to development is paved with vicious circles*”..).
- Την αναγκαιότητα ύπαρξης κεφαλαίου σε μία περιοχή για την έναρξη υλοποίησης επενδύσεων και εισόδου της περιοχής σε τροχιά ανάπτυξης, αναφέρουν με έμμεσο τρόπο και άλλες θεωρίες

Οι θεωρίες της 2ης γενιάς (1960-84)

- Οι θεωρίες αυτής της περιόδου είναι δυνατόν να διακριθούν σε **δυο μεγάλες κατηγορίες** αναφορικά με τους στόχους που είχαν:
- **(α)** Θεωρίες και υποδείγματα που ασχολούνταν με τις καθυστερημένες περιοχές και τις πολωμένες περιφέρειες στις αναπτυσσόμενες χώρες.
- **(β)** Θεωρίες και υποδείγματα που ασχολούνταν με την οργάνωση του περιφερειακού χώρου στο πλαίσιο προγραμμάτων εθνικής ανάπτυξης σε υποανάπτυκτες χώρες.

Οι θεωρίες των σταδίων ανάπτυξης

- Επιδίωξαν την περιγραφή και σχηματοποίηση των **διάφορων σταδίων**, τα οποία διέρχεται μια χώρα στην οικονομική και κοινωνική της εξέλιξη.
- Οι ερευνητές παρατήρησαν τις διάφορες φάσεις της οικονομικής ανάπτυξης των χωρών ή των περιφερειών και περιέγραψαν τα χαρακτηριστικά της οικονομίας σε κάθε φάση.
- Αποτελούν **εμπειρικές γενικεύσεις** κάποιων παραδειγμάτων και δεν αποτελούν ένα ολοκληρωμένο μεθοδικά επεξεργασμένο σύστημα προτάσεων.

Η προσέγγιση του A. Lewis

- Έλαβε ως αφετηρία ένα **κλειστό υπόδειγμα υποανάπτυκτης οικονομίας**, στο οποίο υπάρχουν δυο τομείς, ο **παραδοσιακός** ή τομέας στοιχειώδους επιβίωσης και ο **καπιταλιστικός**.
- Ο παραδοσιακός τομέας χαρακτηρίζονταν από τη στήριξή του στην οικογενειακή εργασία, δεν χρησιμοποιούσε αναπαραγόμενο κεφάλαιο, είχε ανεξάντλητα αποθέματα εργασίας υπό τη μορφή της υποαπασχόλησης, ενώ η παραγωγικότητα της εργασίας ήταν πολύ χαμηλή.
- Το **χαμηλό ποσοστό καταθέσεων** δεν επιτρέπει το σχηματισμό παραγωγικού κεφαλαίου, κάτι που αποτελεί βασική προϋπόθεση οικονομικής μεγέθυνσης.

- Η ανάπτυξη μπορεί να επέλθει, εφόσον οι καπιταλιστές, το άλλο συστατικό στοιχείο του καπιταλιστικού τομέα, **αυξήσουν τις αποταμιεύσεις**, οι οποίες στη συνέχεια θα χρησιμοποιηθούν για **παραγωγικές επενδύσεις**.
- Η **παγίωση ενός καπιταλιστικού τομέα** υπό συνθήκες ανεξάντλητης φθηνής εργασίας, θα οδηγούσε σε επανεπένδυση τουλάχιστον ενός μέρους των κερδών του και αύξηση του διαθέσιμου παραγωγικού κεφαλαίου.
- Το οικονομικό υπόδειγμα του Lewis, καθώς και όσες άλλες προσεγγίσεις ακολούθησαν και το υποστήριξαν, δέχθηκαν ευρεία **κριτική**.
- Εκείνο όμως που δεν πρέπει να αγνοείται, είναι ότι η συνεισφορά του στη θεωρία της οικονομικής ανάπτυξης ήταν, για την εποχή που υποστηρίχθηκε, ενδιαφέρουσα και καινοτόμα.
- **Στοιχεία του εν λόγω υποδείγματος** τροποποιήθηκαν και στη συνέχεια ενσωματώθηκαν σε άλλα μεταγενέστερα υποδείγματα.

Το υπόδειγμα του Rostow

- Το υπόδειγμα αυτό επιχειρεί να ερμηνεύσει τη μακροχρόνια διαδικασία της οικονομικής ανάπτυξης από τη σκοπιά της οικονομικής ιστορίας περιγράφοντας **πέντε στάδια** τα οποία διέρχεται κάθε χώρα στην πορεία ανάπτυξής της.
- Κάθε χώρα βρίσκεται σε μια εξελεγκτική βαθμίδα και οι διαφορές που υπάρχουν στα επίπεδα ανάπτυξης μεταξύ των χωρών, δεν είναι τίποτα άλλο από τη διαφορά στις βαθμίδες που βρίσκονται οι χώρες, οι οποίες θα εξαλειφθούν με την πάροδο του χρόνου.
- Κάθε λιγότερο αναπτυγμένη χώρα βρίσκεται σε μια κατάσταση, στην οποία είχαν βρεθεί στο παρελθόν οι αναπτυγμένες χώρες.
- Τα στάδια από τα οποία διέρχεται κάθε χώρα στη διαδικασία ανάπτυξης, τα οποία αλληλο-διαδέχονται το ένα το άλλο με μια καθορισμένη σειρά κατά τον **Rostow** είναι τα εξής:

(α) **Το στάδιο της παραδοσιακής κοινωνίας** (traditional society).

Στο στάδιο αυτό κυριαρχεί η αγροτική παραγωγή, το 75% των εργαζόμενων ασχολείται με την παραγωγή ειδών διατροφής, ενώ ένα υψηλό ποσοστό των εισοδημάτων χρησιμοποιείται για μη παραγωγικούς σκοπούς.

(β) **Το στάδιο των προϋποθέσεων για την απογείωση.**

- Το ερέθισμα που θα μεταβάλλει την κατάσταση της στατικής ισορροπίας είναι έργα υποδομών και παρεμβατική πολιτική που πρέπει να γίνουν, ώστε η χώρα να απογειωθεί.
- Η **βελτίωση των μεταφορών**, οι αλλαγές στη γεωργική παραγωγή με εισαγωγή τεχνολογίας και απελευθέρωση εργατικών χεριών και η επέκταση των εισαγωγών αποτελούν τις βασικές προϋποθέσεις για τη μετάβαση της οικονομίας στο επόμενο στάδιο.
- Οι **εξαγωγές πρώτων υλών αυξάνονται**, μια νέα τάξη επιχειρηματιών εμφανίζεται και η ιδέα της οικονομικής προόδου προερχόμενη από το εξωτερικό διαδίδεται δια της «άρχουσας τάξης» (ελίτ).

(γ) **Το στάδιο της απογείωσης.**

- Το στάδιο αυτό διαρκεί **2-3 δεκαετίες**, χαρακτηρίζεται από αύξηση των επενδύσεων και δομικές μεταβολές.
- Αποτελεί το κρίσιμο στάδιο για την ανάπτυξη, στην οποία τα ποσοστά των επενδύσεων εμφανίζουν μια αύξηση 5 – 10%.
- Στο στάδιο αυτό βελτιώνεται το θεσμικό, κοινωνικό και πολιτικό σύστημα και ευνοούνται οι μεταβολές και η ανάπτυξη στον οικονομικό τομέα και η οικονομία οδηγείται σε μια κατάσταση αυτοτροφοδοτούμενης ανάπτυξης.
- Είναι στάδιο βιομηχανικής επανάστασης με θεμελιώδεις μεταβολές στις τεχνικές της παραγωγής, που συνοδεύεται από την κυριαρχία ενός σύγχρονου τμήματος της κοινωνίας επί του παραδοσιακού.

(δ) Το στάδιο της πορείας προς την ωριμότητα.

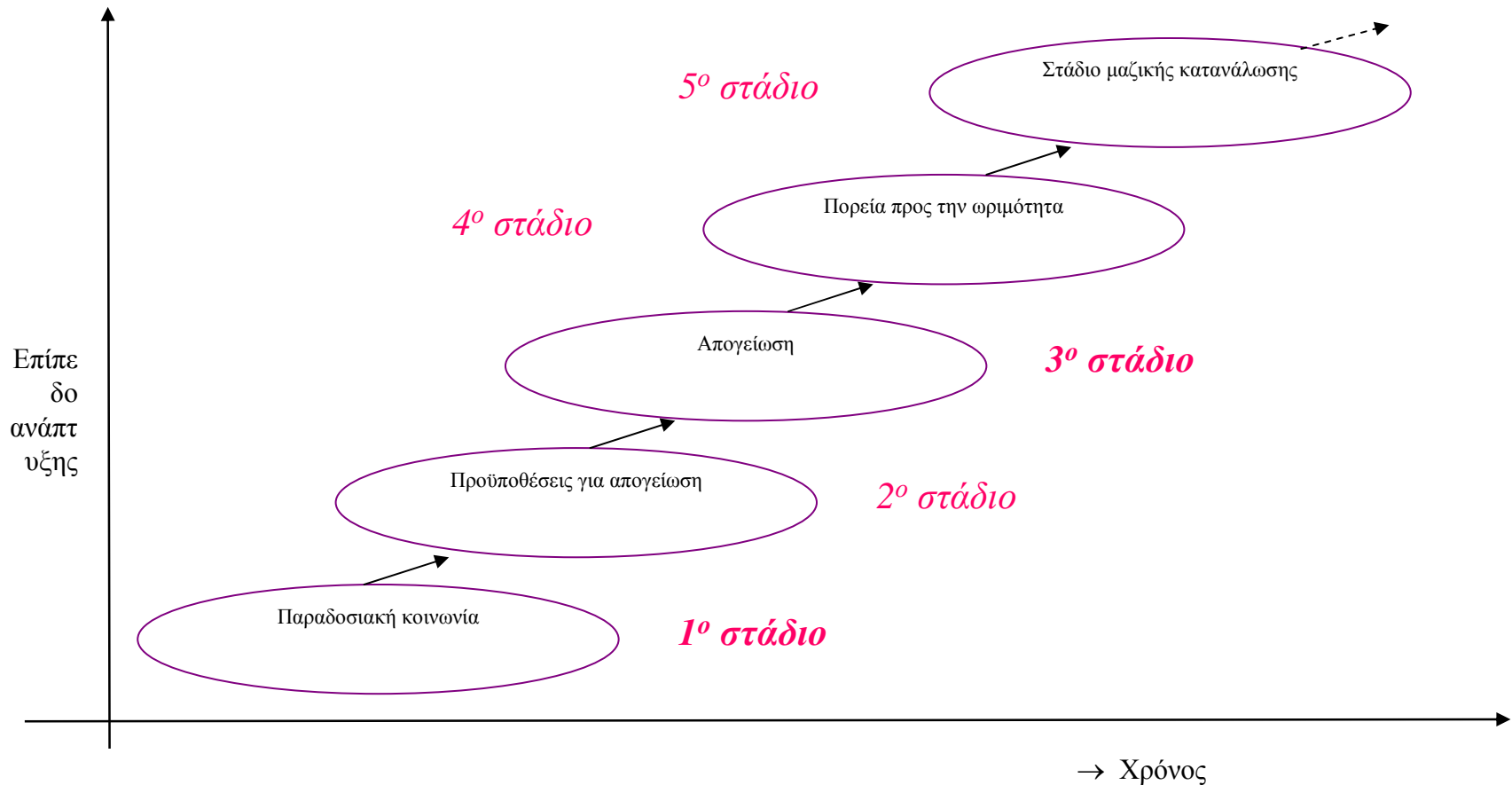
- Το στάδιο αυτό διακρίνεται από **ωρίμανση της οικονομίας** και ικανότητα αυτοδιαίωνισης της προόδου ή αυτοτροφοδοτούμενης ανάπτυξης.
- Η οικονομική **ανάπτυξη διαχέεται** από τον ηγετικό προς τους άλλους κλάδους, η προηγμένη τεχνολογία εφαρμόζεται σε όλους τους τομείς της οικονομίας, νέοι τομείς αντικαθιστούν τους παλαιούς, οι επενδύσεις υπερβαίνουν το 10% του εθνικού εισοδήματος, αυξάνεται ο αστικός πληθυσμός και το ειδικευμένο προσωπικό, βελτιώνεται το επίπεδο ζωής των κατοίκων γενικά και δίνεται έμφαση στις ανθρωπιστικές αξίες.

(ε) Το στάδιο της υψηλής μαζικής κατανάλωσης.

- Στο στάδιο αυτό επιτυγχάνεται ένα **υψηλό επίπεδο εθνικού εισοδήματος**, διαμορφώνεται μια οικονομική πολιτική η οποία δίνει προτεραιότητα στην αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης, αυξάνεται ο αριθμός των καταναλωτικών αγαθών και η τάση για κατοίκηση στα προάστια.
- Οι κρατικές κοινωνικές υπηρεσίες δημιουργούν **αίσθημα ασφάλειας** στον πληθυσμό, η απασχόληση είναι πλήρης και οι γεννήσεις αυξάνονται.

Τα στάδια της θεωρίας του Rostow

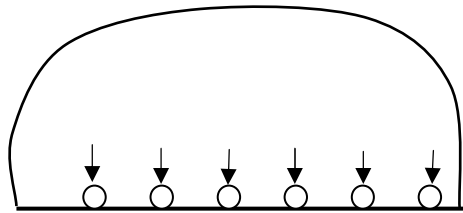
Για κάθε χώρα υπάρχει μια διαδοχική μετάβαση από το ένα στάδιο ανάπτυξης στο επόμενο, καθένα από τα οποία έχει διαφορετικά χαρακτηριστικά.

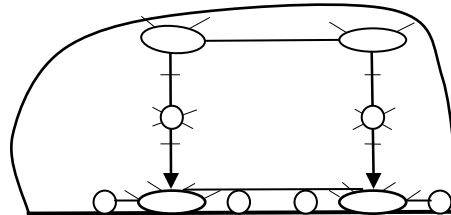
Υπόδειγμα της χωρικής μεγέθυνσης του Taaffe

- Αποτελεί μια διαφορετική έκφραση του υποδείγματος του Rostow και περιλαμβάνει τα εξής **τέσσερα στάδια**:
- (α) **Το στάδιο της παραδοσιακής κοινωνίας**. Στο στάδιο αυτό υπάρχουν διάσπαρτα μικρά λιμάνια, καθένα από τα οποία έχει μια μικρή ενδοχώρα με την οποία έχει εμπορικές σχέσεις. Η σχέση της ενδοχώρας με τα λιμάνια είναι περιορισμένη, οι οικισμοί μεταξύ τους, αλλά και με τον υπόλοιπο έξω κόσμο, δεν έχουν εμπορικές σχέσεις, ενώ η αγροτική οικονομία κυριαρχεί στο νησί
- (β) **Το στάδιο της απογείωσης**. Στο επόμενο στάδιο δημιουργούνται μεταφορικές συνδέσεις των λιμανιών με την ενδοχώρα για την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων. Κάποια από τα λιμάνια αναπτύσσονται κάνοντας εξαγωγές, ενώ τα υπόλοιπα παραμένουν ως πρώτα ή χάνουν την ισχύ τους και συρρικνώνονται
- (γ) **Το στάδιο της πορείας προς την ωριμότητα**. Στο στάδιο αυτό το δίκτυο μεταφορών παρουσιάζει μεγάλη ανάπτυξη, εμφανίζονται κάποια εμπορικά κέντρα στην ενδοχώρα, ενώ κάποια λιμάνια αναπτύσσονται περαιτέρω και εμφανίζουν μεταξύ τους σύνδεση και συνεργασία.
- (δ) **Το στάδιο της υψηλής κατανάλωσης**. Στο στάδιο αυτό το δίκτυο μεταφορών εμφανίζει μεγάλη ανάπτυξη, δρόμοι ταχείας κυκλοφορίας συνδέουν μεταξύ τους μεγάλους οικισμούς, ενώ κάποια από τα μεγάλα εμπορικά κέντρα αναπτύσσεται ως πρωτεύουσα ή η μεγάλη πόλη του νησιού. Παράλληλα οι εμπορικές συναλλαγές των οικισμών με την πρωτεύουσα αυξάνονται και όλοι οι οικισμοί αποκτούν μεταφορική σύνδεση με το υπόλοιπο νησί.

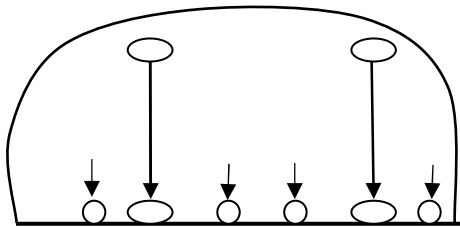
Σχηματική απεικόνιση σταδίων ανάπτυξης κατά το υπόδειγμα Taaffe

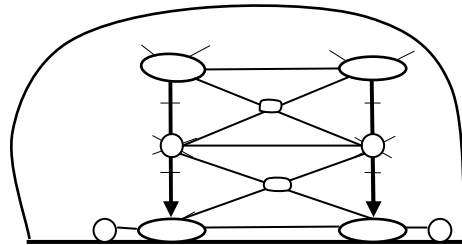
A. Διασκορπισμένα λιμάνια

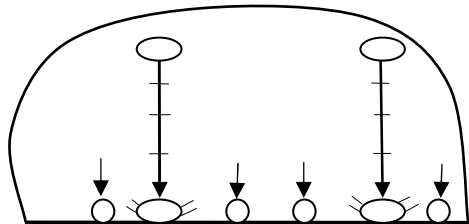
Δ. Έναρξη αλληλοσυνδέσεων

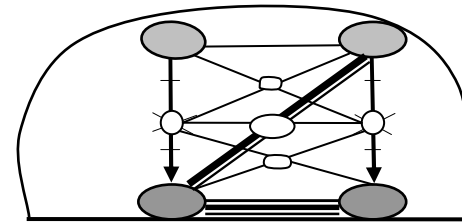
B. Συγκέντρωση λιμανιών

E. Πλήρης αλληλοσύνδεση

Γ. Ανάπτυξη τροφοδότησης

ΣΤ. Ανάπτυξη κυρίων οδών

Το υπόδειγμα του Taaffe περιλαμβάνει ένα νησί, στο οποίο εμφανίζονται οι διαδοχικές εξελίξεις στην ανάπτυξή του ανάλογα με το επίπεδο των μεταφορικών διασυνδέσεων των οικισμών του νησιού.

Θεωρία των σταδίων ανάπτυξης του Friedmann

(α) Το προβιομηχανικό στάδιο.

- Το ποσοστό συμμετοχής της βιομηχανίας στο ΑΕΠ είναι 0-10% και οι κάτοικοι της περιοχής ασχολούνται κυρίως με τη γεωργία ή την εξόρυξη.
- Κάποιοι οικισμοί στους οποίους η αγροτική παραγωγή είναι μεγαλύτερη ή συγκεντρώνεται το εξωτερικό εμπόριο, αρχίζουν να αναπτύσσονται περισσότερο από τους υπόλοιπους.
- Η κατανομή των επενδύσεων ευνοεί τα αναπτυσσόμενα κωμικά σημεία, στα οποία βελτιώνονται οι συνθήκες της εκπαίδευσης, της υγείας, της οργάνωσης της γεωργίας, ενώ ο περιφερειακός χώρος παραμένει λιγότερο αναπτυσσόμενος.

(β) Το μεταβατικό στάδιο.

- Η συμμετοχή της βιομηχανίας στη διαμόρφωση του ΑΕΠ είναι 10-25%, αρχίζουν να εμφανίζονται οι οικονομίες χωρικής συγκέντρωσης, το περιφερειακό πρόβλημα οξύνεται λόγω της συγκέντρωσης των δραστηριοτήτων σε μία ή δυο πόλεις και εμφανίζεται το φαινόμενο της κυρίαρχης πόλης.

(γ) Το βιομηχανικό στάδιο.

- Η συμμετοχή της βιομηχανίας στη διαμόρφωση του ΑΕΠ ανέρχεται στο 25-50%, οι δυνάμεις της αγοράς εντείνουν το πρόβλημα των περιφερειακών ανισοτήτων και η ασκούμενη περιφερειακή πολιτική προσπαθεί να αντιμετωπίσει τα προβλήματα ανάπτυξης των προβληματικών και απομονωμένων γεωργικών περιοχών και οργάνωσης των υποδομών των αστικών κέντρων.

(δ) Το μεταβιομηχανικό στάδιο.

- Η συμμετοχή της βιομηχανίας στη διαμόρφωση του ΑΕΠ είναι μεγαλύτερη του 50%, υπάρχει μία καλή ιεραρχία των αστικών κέντρων με τον περιορισμό της ανισομερούς κατανομής των οικονομικών πόρων, ενώ η περιφερειακή πολιτική προσανατολίζεται στη διατήρηση του περιβάλλοντος, την ανάπτυξη των αστικών κέντρων, κ.λπ.